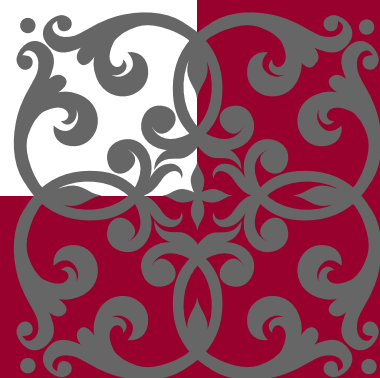

A SZCIENTOLÓGIA EGYHÁZ

Juha Pentikainen, Ph. D.
Marja Pentikainen, M. Sc.

Helsinki, Finnország
1996. május

A SZCIENTOLÓGIA EGYHÁZ

Juha Pentikainen, Ph. D.
Marja Pentikainen, M. Sc.

Helsinki, Finnország
1996. május

TARTALOM

Bevezetés	2
A vallás fogalmáról	3
A vallás öt dimenziója	4
A Szcientológia vallásfilozófiai háttere	6
Ortodoxiára törekvő új „könyves vallás”	7
A szcientológusok szertartásrendje és életvitele	9
A Szcientológia szerepe a vallások eszmecseréjében	11
A Szcientológia mint új vallás	11
A) Kognitív dimenzió	12
B) Rokonszenvi vagy emocionális dimenzió	12
C) Akarati vagy viselkedési dimenzió	12
D) Szociális dimenzió	12
E) Kulturális dimenzió	13
Következtetések	14
A Szcientológiával kapcsolatos forrásokról	15

A SZCIENTOLÓGIA EGYHÁZ

Juha Pentikainen, Ph. D.
Marja Pentikainen, M. Sc.

Helsinki, Finnország
1996. május

Ezt a közös jelentést Juha és Marja Pentikainen írta 1996 januárjában. Életrajzuk az alábbiakban következik.

Juha Pentikainen Ph. D. a Helsinki Egyetem (Finnország) Valláskutatási Tanszékének, illetve a Tromsøi Egyetem (Norvégia) Társadalomtudományi Intézetének professzora és vezetője. Miután 1968-ban megszerezte Ph. D. fokozatát a Turku Egyetemen (Finnország), 1972-ben kinevezték, hogy indítson el egy új területet, a valláskutatást, a Helsinki Egyetemen. Működött a valláskutatás, a kulturális, illetve szociális antropológia, a folklorisztika és a skandinavisztika vendégprofesszoraként Kalifornia (Berkeley, Los Angeles), Texas (Austin), Minnesota (Minneapolis), Indiana (Bloomington) és Róma (Sapienza) egyetemein. Volt Finnország küldötte az ENSZ-ben és az UNESCO-ban, jelenleg pedig a finn kormány és minisztériumok által kijelölt több munkacsoport és bizottság tagja és tanácsadója. Juha Pentikainen Dél-Amerika kivételével a Föld valamennyi kontinensén végzett helyszíni munkát, és több mint 60 országban tartott előadásokat. 1994-ben felkérték, hogy indítsa be a vallástudomány területét és az új Vallástudományi Tanszékét a Tromsøi Egyetem Társadalomtudományi Intézetében. Több mint 20 könyvét, 350 cikkét és 10 filmjét különféle nemzetközi díjakkal és fokozatokkal ismerték el. 1995-ben az Academia Scientiarum Fennica tagjának jelölték.

Marja Pentikainen M. Sc. a Külföldiek Hivatalának ügyvezető igazgatója Tampere városban. Miután megkapta szociálpolitikai diplomáját, most a doktori értekezésén dolgozik a Tamperei Egyetemen. Volt szociális munkás, és ma annak a hivatalnak a vezetője, amelyet ő kezdeményezett 1989-ben. Tanít a Tamperei és a Helsinki Egyetemen, különböző szakértői csoportok és bizottságok tagja, valamint a kormány és a parlament tanácsadója a külföldieket, a bevándorlókat, a menekülteket, ezek társadalmi problémáit, értékeit és vallásukat érintő ügyekben. Publikációi között szerepelnek értekezések: „Culture is a Key” (1994), „Finnish Emigration and Immigration” (1995), továbbá egy jelentés, amelyet az UNESCO-nak írt a finnországi külföldiekkel és menekültekkel kapcsolatban. 1995-ben ő elnökkölt Szöulban a Professzorok Nemzetközi Konferenciáján „A család jövője” témájú munkacsoportban.

Bevezetés

Ezt a közös jelentést a Szcientológia Egyházzal egy vallástudós, illetve egy szociális munkás és társadalomtudós írta. A fókuszában a Szcientológia Egyház háttere, története és jelenlegi helyzete áll. A fő kérdés, amelyet az alábbiakban meg kell válaszolni, a Szcientológia szerepe és lehetséges „vallási” státusa: vallás-e a Szcientológia, vagy sem?

A Szcientológia története rövid. Lehet számítani L. Ron Hubbard *Dianetika: A szellemi egészség modern tudománya* című könyvének megjelenésétől (1950) vagy az első Szcientológia Egyház megalapításától (Los Angeles, 1954). Természetesen mindkettő kapcsolódik Hubbard (1911–1986) gondolkodásához és élettörténetéhez, akit Alapítónak neveznek, mert egyrészt ő fektette le a Dianetika alapelveit, másrészt ő vezette be a Szcientológia tanait.

Amiatt, hogy a Szcientológia Amerikában gyökerezik, az Egyháznak van néhány kulturális sajátossága. Anyanyelve az angol, és az életmódja annyira amerikai, hogy ez rendszeresen megzavarhatta az arra tett erőfeszítéseit, hogy más nyelveket beszélő kultúrákban mélyebb terjesztést végezzen. Ennek ellenére a Szcientológia Egyház jelenkori elterjedtsége figyelemre méltó, még a nyugati területeken kívül eső országokban is.

40 év alatt a Szcientológia Egyház – az Egyház elnökének 1994-ben kiadott jelentése szerint – 107 országban hozott létre bázisokat, valamennyi kontinensen. A létrehozott szervezetek száma – akár egyház, akár misszió, akár praktizáló emberek bármilyen szervezett csoportja – akkor 2318 volt, és ez a szám gyorsan növekszik.

A növekedés különösen figyelemreméltó Kelet- és Közép-Európában, valamint az egykori Szovjetunió területén, Moszkvától és Szentpétervártól kezdve egészen Ukrajnáig, Kazahsztánig, Moldováig és Szibériáig: 1994-ben 21 új misszió jött létre, 1995-ben pedig 24. Magyarország több mint 10 misszióval egy másik központ Kelet-Európában. Olyan távoli helyeken is növekvő tendenciát mutat, mint Kína, Ausztrália, Új-Zéland, Afrika és Latin-Amerika, így a Szcientológia Egyház közeledik a bolygószerű elterjedtség felé, legalábbis földrajzi értelemben.

A gyakorló szcientológusok vagy hívők teljes száma milliókban mérhető. Ám nehéz pontos számokat adni az Egyház különleges jellege miatt, mert azonkívül, hogy vallási szertartásoknak biztosít helyet, munkahely és összetett társadalmi központ is a résztvevők és az érdeklődők számára, anélkül hogy megkövetelné a szervezeten belül és a körülötte található emberek teljes idejű elköteleződését. Ez jellemző számos vallási felekezetre.

A Nemzetközi Szcientológia Egyház szerint 1994-ben mintegy 8 millió szcientológus volt szerte a világon.

A vallás fogalmáról

A vallások tudományos tanulmányozása annak történelmi ténynek köszönhetően kezdődött el a nyugati világban a 19. század elején, hogy a 18. századi Európa felvilágosodási időszakának filozófusai inspiráló hatást fejtettek ki a gondolkodásra. Amikor a felfedezők és misszionáriusok által összegyűjtött új információk az ősi vallási tradíciókkal (különösen az indiai és a távol-keleti filozófiákkal) kapcsolatban eljutottak az európai tudományos körökbe, szükségessé vált, hogy újradefiniálják magának a vallásnak a definícióját.

A fogalomba, amely addig csak a kereszténységre és a judaizmusra – és néha az iszlámra is – vonatkozott, elkezdtek olyan keleti vallási filozófiákat is belevonni, mint a hinduizmus, a buddhizmus, a konfucianizmus, a taoizmus, a sintoizmus, a zoroasztrizmus stb. Az új tárgy, az úgynevezett „vallástörténet” vagy „összehasonlító vallástudomány” általánossá és megközelítést tekintve összehasonlítóvá vált.

A vallás fenomenológiája mint a téma egyik fő ága olyan változatosságot mutatott, hogy a vallások tanulmányozói nehezen tudtak tömör definíciót adni – amely ugyanakkor magában foglalja a legtöbb lényegi dolgot a vallásossággal kapcsolatban, és érvényes a világ bármelyik írástudó és írástudatlan vallására. A vallás definiálására irányuló számos erőfeszítés egyike az „Isten” vagy az „istenség” fogalmának kritériumán alapult, amíg tudósok fel nem fedezték, hogy a buddhizmus, amely az egyik úgynevezett világvallás – legalábbis elméletben –, próbálja kihangsúlyozni a különleges megjelölését mint „ateista” vallás.

A vallás szűk fogalmát, amelyet gyakrabban hangoztatnak a kormánytisztviselők, mint a vallástudósok, a mai modern világban újra kell gondolni. A „religion” (vallás) szó, amely valamilyen formában megtalálható a legtöbb európai, azaz germán, újlatin és szláv nyelvben, a latin „religio” szóból ered. Ez a fogalom magában foglalja azt az elképzelést, hogy az ember függ valamiféle „istenitől”. A latin „cuius regio eius religio” elv ennek megfelelően azt jelentette, hogy a császárnak vagy a fejedelemnek a 16. századtól hatalmában állt meghatározni, hogy az alattvalói milyen formában gyakorolják a hitüket, és hogyan viselkedjenek a reformáció utáni Európában. Ugyanakkor az ilyen isteni vagy szociális „kötelékek” létezésének egész problémája nagyon nyugati, és ez az elképzelés valójában teljesen hiányzik a világ számos kultúrájából.

Tehát ezt a fajta nyugati feltételezést a vallásról csak erőszakkal lehet ráhúzni az ősi keleti vallási-filozófiai tradíciókra. Még olyan kijelentés is elhangzott, hogy a kínai világnézetek három fő változata – a taoizmus, a konfucianizmus és a buddhizmus – egyáltalán nem vallás a szó nyugati értelmében, hanem inkább „három Tao” vagy „három út”, azonos céllal, ami a jang és a jin közötti harmónia elve.

Más szóval, számos kultúra van a világban, amelyek annak ellenére nagyon vallásosnak tűnnek, hogy a nyelvükben nincsenek meg a „religio” által felölelt fogalmak. Ez különösen vonatkozik a régi és az új világ északi kultúráira, amelyek körében helyszíni munkát végeztünk: az emberek animisztikus és sámáni rituálékat folytatnak anélkül, hogy vallásnak neveznék ezeket. 1994-ben egy nanáj sámánról Délkelet-Szibériában, az Amur alsó folyásánál tett nekünk egy kijelentést, amelyet tipikus példaként idézhetünk: „A kereszténység egy orosz dolog. Nekünk csak a sámánjaink vannak.”

Egy másik jelenlegi probléma a vallások számos jelenkori funkcionális alternatívájának szerepével kapcsolatos. A közelmúltbeli világtörténelem azt mutatja, hogy az olyan erőfeszítések, mint a kommunizmus, a marxizmus és a maoizmus, amelyek létre akartak hozni egy „nemvallásos” államot és társadalmat, meglehetősen sikertelenek. Világosan megmutatkozott, hogy az emberi elmét jobban érdeklik a vallási ügyek, mint ahogy azt az elmúlt és a jelenlegi században született materialista és antropocentrikus különféle ideológiákban gondolták.

A vallás öt dimenziója

„A vallásnak nincs egyetlen végérvényes definíciója, amelyet a tudósok általánosan elfogadnak.” Egyetértve Bryan Ronald Wilson és mások e kijelentésével, az alábbiakban egy általános definíció helyett inkább kifejtjük a vallás fő tényezőit. Úgy tűnik, az általában „vallás”-nak hívott jelenséget ötféle szemszögből lehetséges megközelíteni, amelyek megtalálhatók minden írástudó és írástudatlan társadalomban, amelyeket eddig lehetőség volt tanulmányozni. Ezt az összehasonlító vallásfenomenológiai modellt alaposabban bemutatta és a gyakorlatban is alkalmazta Juha Pentikainen „Oral Repertoire and World View” című monográfiája (Academia Scientiarum Fennica, FFC No. 219, Helsinki 1978):

1. A vallás kognitív dimenziója alkotja a tudatos, intellektuális tényezőket, például azt, hogy hogyan tekintenek az univerzumra és a világra, milyen az értékrendszerük, hogyan hisznek a „természetfeletti” létezésében, azaz egy vagy több isten, illetve más „szupranormális” figura vagy hatalom létezésében, amelyek állítólag felügyelik a sorsukat, a szükségleteiket és az értékeiket. Jellemző a vallásokra, hogy egyik generációról a másikra vagy népről népre továbbadott hagyományok – többek között a „másikról” szóló elbeszélések, mitológiák és meggyőződések – tartják fenn őket.

Ami a forrásaikat illeti, nagy különbséget lehet tenni írástudó és írástudatlan vallások között. De az írástudatlan kultúrák elbeszélte mitológiái, a „könyves vallások” kanonikus szövegeinek rendkívül sematikus teológiai dogmatikája és a vallási filozófiák korpusza mind-mind rendelkezik a vallásnak ezzel a dimenziójával. Gyakran fejeződik ki tömören megfogalmazott „hitvallásokban”, amelyeket az olyan, tudatosan térítő vallások, mint például különösen a kereszténység, az iszlám és a buddhizmus, küldetésében nyilvánosan megvallanak a hívek.

2. A rokonszenvi vagy emocionális szint a vallásos érzésekre, beállítottságokra és tapasztalatokra utal. Az ember általában úgy érzi, hogy valamilyen természetfelettitől függ, és ugyanakkor úgy érzi, hogy valamilyen kapcsolatban van vele. Egy vallásos élmény kölcsönhatási állapot a természeti és a természetfeletti között, olyan állapot, amelyben a vallásos személy vagy inkább a személyen keresztül megnyilvánuló tradíció létrehoz egy találkozást valamilyik természetfeletti figurával vagy hatalommal, amely uralja a személy vallási meggyőződéseit.
3. A vallás akarati vagy viselkedési aspektusa a cselekvési szinten látható mint viselkedési forma. Idetartoznak a rítusok, társadalmi konvenciók, mint például az áldozatok, imák, bűbájok és kérések, amelyek segítségével az egyén, a csoport vagy a társadalom hagyományos módszereket használva képes elérni valamiféle szellemi egyesülést vagy kapcsolatot a természetfeletti figurákkal.

Az akarati dimenzió egy másik fontos része az erkölchöz kapcsolódik. A rituálék és kultuszok mellett a vallások általában feltételeznek bizonyos etikus viselkedést. Ez kifejeződik például, amikor bizonyos normákat követnek abból a célból, hogy elérjék az értékek fenntartását, elnyerjék a vallás által ígért jutalmakat, és elkerüljék a normák és tabuk megszegéséért járó lehetséges büntetéseket.

4. A szociális tényező minden vallás alapvető részét alkotja. A vallás általában feltételezi, hogy létezik egy csoport vagy egy társaság, amelynek funkciója, hogy figyelemmel kísérje a követők vallásos nézeteit, együttesen hajtson végre bizonyos feladatokat, és szabályozza a hívők kultikus és etikus viselkedését.

E társaságok tagjai nagyobb léptékben, néha akár állami szinten, vagy kisebb csoportokban, általában együtt dolgoznak azért, hogy elérjék a közös vallásuk által rájuk rótt közös célokat ezen a világon, vagy „a másikban”. Bár a vallási viselkedés még ma is nagyon szociális és kontrollált, a szigorúan megszervezett vallások láthatóan sokat veszítenek a korábbi fontosságukból. Az emberek ehelyett az öntudatlan és szervezetlen vallásosság magányát hangsúlyozzák, és az elismert egyházak számos funkcióját ennek megfelelően kevésbé hivatalos kultuszok váltják fel.

5. A kulturális szintet gyakran figyelmen kívül hagyják, pedig nagyon befolyásolható és átfogó tényező minden vallás tekintetében. Lényegében abban nyilvánul meg, hogy a vallás mind időben, mind térben függ az ökológiai, társadalmi és kulturális környezettől, amelyben a vonatkozó vallások működnek.

A nyelv és az etnikai hovatartozás a „vallások mint kultúrák” két legfontosabb változója. Arra kell külön figyelmet fordítani, hogy sok embernek a „vallás” inkább

egy „speciális életmódot” vagy „életvitelt” jelent, nem pedig valamilyen hitvallás dogmatikus kinyilvánítását vagy követését. A jelenkori modern világban még az úgynevezett „világvallások” tudatos nemzeti, etnikai és regionális változói is fontossá válnak, amikor az emberek újra rátalálnak vallási, társadalmi és kulturális identitásukra, miután áttelepülnek egy új környezetbe (például az új befogadó országokban és környezetekben élő menekültek) vagy a falusi társadalomból a város világába (például a harmadik világ nagyvárosainak utcáin és gettóiban látható bevándorlók).

Tüzetes vizsgálatunk következtetése, hogy a „vallás” fogalmáról le kell csupasztatunk az elméleti és nyugati mellékszöveget, ahelyett hogy a széles változatosságot mutató globális jelenséget beleerőltetjük pontosan annak a definíciónak az elfogadásába, amelybe nem illeszthető bele.

Most adunk egy általános leírást a Szciantológia háttéréről, valamint vallási tanításairól és gyakorlatairól, majd megvizsgáljuk a Szciantológiát a vallás általunk azonosított öt dimenziójával összevetve.

A Szciantológia vallásfilozófiai háttere

A Szciantológia látomása már az 1940-es évektől kezdve felbukkan Hubbard jól ismert szövegeiben, de különösen 1950 óta, amikor Dianetikáról szóló bestseller könyve megjelent.

A Dianetika és a Szciantológia közötti kapcsolat mind szellemileg, mind történetileg annyira közeli, hogy ugyanannak az éremnek a két oldalaként jellemezhető. Ugyanakkor, amikor a Dianetika a görög „dia” (keresztül) és „nousz” (lélek) szavakból ered, a Szciantológia jelentése: „tudásról való tudás”, összekapcsolva a latin „scio” (tudni) szót a görög megfelelőjével, ami a „logosz”. Az egyik oldalon a Dianetika alapelveit úgy jelentették meg, mint „az elme technológiájaként” felkínált módszert, a másik oldalon pedig a Szciantológia hangsúlyozottan vallási filozófia.

Bár az angol „science” (tudomány) szó ugyanabból a görög „scio” kifejezésből ered, a két szó meglévő, szükségtelen összetévesztésének elkerülése céljából indokolt lehet tudatosan a kiejtésük alapján megkülönböztetni őket. Az egyik megoldás az lehetne, hogy a „Szciantológia” szót görög, a „science” szót pedig angol módon ejtjük ki.

1954-ben alakult meg az első Szciantológia Egyház a saját hitvallásával, amelyet L. Ron Hubbard fogalmazott meg. A hitvallás világosan olyan társaságra utal, amely vallásos csoportnak tekinti magát. A hitvallás tartalmazza azokat az alapelveket, hogy „mi, akik az egyházhoz tartozunk, hisszük”, hogy minden ember „egyenlő” és „elidegeníthetetlen jogokkal” rendelkezik, illetve azt a kijelentést, hogy az Ember „alapvetően jó”, valamint Isten négy törvényét, amelyek „megtiltják az embernek...”.

Hasonlóságokat lehet felfedezni a Szciantológia tanításai és a keleti monisztikus vallások – különösen a hinduizmus, a buddhizmus és a taoizmus – között. Elég jellemzően a Szciantológia szertartásairól szóló kézikönyvek összekötik ezek háttérét olyan vallásfilozófiák mitológiáival, mint a hinduizmus és a buddhizmus, valamint Arisztotelész, Spinoza és Aquinói Szent Tamás tanításaival.

A Szciantológia doktrínái szerint az Ember nyolc különböző, egymást átfedő síkon létezik, és törekszik a túlélésre, amelyeket a Szciantológia teológiájában „dinamikák”-nak hívnak. Az egyes dinamikák önmagunktól indulva felölelik a családot, a csoportokat stb., egészen a szellemi univerzumig (a hetedik dinamika) és a Legfelsőbb Lényig (a nyolcadik dinamika), amelyet Végtelennek vagy Istennek is neveznek. Minden magasabb dinamika magában foglalja az összes alatta levő dinamikát.

„Isten” fogalma létezik a Szciantológia tanításaiban, de másképp, mint a judaizmusban, a kereszténységben, az iszlámban és a többi teisztikus vallásban, amelyek a Közel-Kelet vallási tradícióiban gyökereznek. A Szciantológiában Isten a legmagasabb a nyolc dinamika közül, amelyek átfogására és maradéktalan ismeretére az egyén törekszik. Ebben az értelemben Isten fogalma a Szciantológia tanításaiban nagyon személyes – valójában a személyre van bízva a teljes definiálása.

A Szciantológia szellemi birodalommal kapcsolatos tanítását a „thetán” képviseli, amely rokonságban van a korai és az új gnoszticizmus elképzeléseivel; feltételezés szerint az ember thetánból, elméből és testből áll. A „thetán” szót, amely a görög „théta” betűből ered, a Szciantológiában azért használják, hogy elkerüljék a „lélekhez” kapcsolódó korábbi fogalmakkal való összetévesztését.

A Szciantológiában a szellemi tudatossághoz vivő út az „auditáláson” keresztül vezet, amely a vallás két központi vallási gyakorlata közül az egyik. Az auditálás a thetánnal foglalkozik, egyre magasabb szintű vallási szolgáltatások keretében, amelyek lehetővé teszik a thetánnak, hogy feloldja a traumatikus tapasztalatokat mind a jelenlegi, mind a korábbi életében. Ez a megkönnyebbülés magasabb szellemi tudatosságot hoz létre.

A Szciantológia másik központi gyakorlata az úgynevezett „képzés”, amely a Szciantológia Írásainak (Hubbard írásai, hangfelvételei és filmjei) koncentrált tanulmányozása. A Szciantológia doktrínái szerint a szellemi megváltás csak az auditálás és a képzés együttes gyakorlásával érhető el ebben az életben.

Ortodoxiára törekvő új „könyves vallás”

Az elismert vallásokhoz hasonlóan a Szciantológia Egyház kiterjedt irodalommal rendelkezik, amelybe beletartozik egy egész könyvtárnyi írott szöveg, előadás és film, amelyek mind L. Ron Hubbardnak az Ember és a szellem természetével kapcsolatos kutatásaival és felfedezéseivel

foglalkoznak. A számos könyvből álló könyvtár, amelyek között vannak hatalmas enciklopédikus kötetek és több ezer, hangszalagra vett előadás, látható bizonyítéka annak, hogy a Szcientológia Egyházzal el kell ismerni, hogy „könyves vallás”. Ez a trend egybeesik az olyan világvallásokkal, mint például a hinduizmus, a buddhizmus, a konfucianizmus, a taoizmus, a judaizmus, a zoroasztrizmus, a kereszténység és az iszlám.

Az L. Ron Hubbard által írt, hangszalagra vett és készített szövegek, előadások és dokumentumok óriási tömege alkotja a Szcientológia Írásait. Ez az alapja a gyakorló egyháztagok erőfeszítéseinek, ahogy gyakran egész életükben tanulnak és dolgoznak a Dianetika és Szcientológia végső céljaiért, amelyeket Clear és Operatív Thetán állapotnak hívnak.

A hivatalos szövegek különleges szerepet játszanak a szcientológusok számára, mert olyan ismereteket és hagyományokat adnak át, amelyeket láthatóan szentnek tekintenek. Az e szövegekben közölt folyamatos munkát nem „teológiának”, hanem „technológiának” nevezik, amely fogalom nagyon speciális jelentéssel bír a szcientológus körökben. Hubbardra úgy tekintenek, mint „a technológia forrására”, akinek üzenete annyira egyedülállónak és megváltoztathatatatlannak számít, hogy senki sem értelmezheti. A „szellemi utódlás” fontos, de ez nem személyekhez kapcsolódik, mint a legtöbb keresztény egyházban, hanem könyvekhez; így a Szcientológia Egyházban senki sem állíthatja, hogy jogosult arra, hogy „hírnök” legyen, akinek kiváltsága Hubbard írott vagy szóbeli üzenetének értelmezése akár ma, akár a jövőben.

Ennek megfelelően 1982-ben Los Angelesben megalakult egy vallási társaság, a Religious Technology Center (RTC), amely „a legfelsőbb egyházi hatóság L. Ron Hubbard vallási technológiáinak standard és tiszta alkalmazását illetően”. Ez „a vallás és a Szcientológia Írások tisztaságának biztosításáért” felelős szerv. Feladata megóvni Hubbard szövegeit, nem értelmezni őket.

Az RTC megalapítása egy ortodoxia irányába mutató egyértelmű trendet jelképez, amely a második generáció közös jellemzője bármilyen vallás kialakulása során. Egy vallás felépítése folyamán – például hitelvi viták vagy egyéb okok miatt – gyakran szükségessé válik a vallás „kánon”-jának létrehozása, hogy különbséget tegyenek a dogmatikai „esszencia” és „a többi” szöveg között, hogy megvédjék a próféta üzenetét és a hitelvek tisztaságát az eretnek és szektariánus erőfeszítésektől.

Egy másik, ehhez kapcsolódó fontos folyamat az anyaegyház hatalmának gondolata. A washingtoni Szcientológia Alapító Egyház volt a kezdeti anyaegyház, amíg ezt a szerepet az 1960-as évek közepén át nem vette a Kaliforniai Szcientológia Egyház. A Nemzetközi Szcientológia Egyház (CSI) 1981-es megalapításával ezt a szerepet természetesen ez az újonnan alapított szervezet kapta, amely most Los Angeles-i központjából az összes Szcientológia-egyházat kiszolgálja.

A szcientológusok szertartásrendje és életvitele

Hubbardot a hívei Alapítónak nevezik. Ez egybeesik az „alapított” és az „etnikai” vallások közötti fontos különbségtétellel, amelyet az összehasonlító tanulmányokban tesznek. Az előbbiek valamilyen személytől származtatják magukat, még ha ő maga nem is gondolta, hogy ő alapította a vallást (Jézus, Konfucius, Lao-ce). Az utóbbi esetén nincsenek megjegyzendő nevek, hanem szóbeli etnikai hagyományok vannak. Bármely alapított vallás felépítése folyamán szükséges folyamat az, amikor úgy látszik, hogy egy hívekből álló belső kör gyűlik a mester köré, készen a követésére. Amikor 1954-ben néhány egyén eldöntötte, hogy megalapítja a Szcientológia Egyházat, L. Ron Hubbard természetesen ennek szellemi vezetője lett. Miután eldöntötte, hogy visszavonul a növekvő Egyház igazgatói posztjáról, az Alapító státus az idő múlásával legendássá vált.

Az a gyakran döntő pillanat, amely a vallásalapító fizikai halálát követi, a Szcientológia történetében nem volt igazán problematikus, mert Hubbard még életében átadta a hivatalos egyházvezetői funkcióit. Már 1986-ban bekövetkezett halála előtt hódolattal kezelték az Alapítót, és világszerte minden Szcientológia Egyházban szenteltek neki egy szobát. Akármilyen módon is történt, ez a fajta folyamat, vallásfenomenológiai összehasonlításban, az egyik lényeges elemnek bizonyult bármely régebbi vagy újabb vallás kialakulásakor, amely úgy tekinti, hogy valaki alapította.

Noha a Szcientológia-egyházak, -missziók és egyéb központok, illetve székhelyek egy munkahelyi szociális milió képét mutatják, mindig helyet kap bennük egy vallási imádati hely, egy szent terület a heti áhítat és a családi szertartások számára. Az Alapító szellemét, amely a Szcientológia emberi túléléssel kapcsolatos vallási írásai szerint jelen van még azután is, hogy 1986-ban bekövetkezett halálakor „L. Ron Hubbard elhagyta testét”, sok könyve és a képe fejezi ki.

A Szcientológia Egyháznak megvan a saját mitológiája az Alapítójának életével és tanításaival kapcsolatban. Saját éves megemlékezési naptára is van, amely megemlékezik az Alapító életének és az Egyház történetének fontos évfordulóiról.

A Sea Organization (vagy Sea Org) egy speciális rend, amely 1967-ben alakult, amikor L. Ron Hubbard eldöntötte, hogy visszavonul az Egyház ügyvezető igazgatói tisztségéből, hogy egy hajón írói tevékenységére koncentráljon. Azokból, akik ekkor elsőként követték, létrejött az újonnan alapított vallás központi csoportja. Ahogy telt az idő, ez a csoport mitikus modellé vált, amelyet úgy kell tisztelni és becsülni, mint az Egyház legelkötelezettebb tagjainak belső csoportját. A Sea Organization minden tagja teljes időben a vallásért dolgozik, a magasabb szintű egyházak munkatársaként végezve szolgálatát. Bizonyíték az elkötelezettségükre, hogy a Sea Organization munkaszerződése „az elkövetkező egymilliárd évre” szól.

Ez a fajta vallási rend sok szempontból emlékeztet az olyan világvallás-alapítók köré összegyűlt tanítványok csoportjára, mint Jézus vagy Mohamed, illetve a Gautama herceg körüli szerzetesek szerzetesrendjére, amikor Buddhává vált. Ez a vallási mitológia és szimbolizmus nagyon konkrét megnyilvánulása. Mint ilyen, ez az egyik kritérium, amelyre azt a következtetésünket alapozzuk, hogy a Szciantológia egy új vallás.

Az Egyház vallási rendjének tagjainál jellemző, hogy együttesen egyfajta kiterjesztett családot alkotnak, idejük legnagyobb részét az Egyházban és az Egyházért végzett munkájuknak szentelve, ugyanakkor gondoskodva egymás napi és gazdasági szükségleteiről, még a gyermekeikéről is. Ez a fajta életvitel annyira mindenre kiterjedő, hogy a Sea Organization tagjai általában maguk között alapítanak családot. A közös tengerész-egyenruha, amelyet a Sea Organization tagjai viselnek, fontos egyesítő tényező mind érzelmi, mind társadalmi szinten.

Az Egyház tagjainak többségét olyan hívők alkotják, aki auditálásban, tanfolyamokon és a Szciantológia Egyház által kínált egyéb tevékenységekben vesznek részt, de az Egyházon kívül élnek és dolgoznak. Ők az élet minden területéről érkeznek. Részei a helyi Szciantológia-gyülekezetnek és vallási közösségnek, és az életüket különböző mértékben a Szciantológia mint vallásuk köré szervezik. A Szciantológia etikai kódexei és standardjai szerint élnek, életükben a Szciantológia alapelveit és módszereit alkalmazzák, és a gyerekeiket úgy nevelik, hogy szciantológusként éljenek és cselekedjenek.

Mitikus szempontból ez a szellemi kapcsolat a Szciantológia tanításaiban meghaladja az emberi létezés normális határait. A hinduizmusban és a buddhizmusban tanított reinkarnáció helyett a Szciantológia kifejlesztett egy speciális doktrínát az „előző életekről”. A szciantológusok esetleg megemlékeznek korábbi életeikről, például auditálás során, miközben haladnak a Clear és az Operatív Thetán állapot felé, amely az elme olyan harmóniája, amelyet a spirituális megvilágosodáshoz vezető út végső lépéseként érnek el a Szciantológiában – ami a buddhista megvilágosodásra emlékeztet.

A Szciantológia Egyház azután szenteli fel a lelkészeit, hogy azok meghatározott lelkeszi képzésen estek át. A képzett és felszentelt lelkészek, akik egyaránt lehetnek nők és férfiak, a szertartások kézikönyvei szerint hajtják végre a szertartásokat. A fontos szent aktusok közé tartoznak azok a tevékenységek, amelyek egyrészt a heti vasárnapi egyházi szertartáshoz, másrészt az emberi életciklus legfontosabb pillanataival foglalkozó „átmeneti rítusokhoz” fűződnek. A Szciantológia Egyház precízen jár el ebben az ügyben, több mintát biztosítva a névadó, az esküvői és a temetkezési szertartásokhoz, az Alapító által megadott, mintaként szolgáló prédikációkkal.

A Szciantológia szerepe a vallások eszmecseréjében

Ma a vallások inkább az utcákon és a nagyvárosok gettóiban találkoznak, nem csak békés tájakon; a vallások és világnézetek ott találkoznak, ahol az emberek életük, sőt haláluk tranzitvárótermeiben találkoznak, nagyon gyakran családokon belül is. Ez különösen érinti a Szciantológia Egyházat, amely egyszerre modern, városi és családközpontú.

A Szciantológia Egyház ma nagyon aktívan részt vesz vallásközi dialógusokban nemcsak a nagy világvallások, hanem olyan új vallások képviselőivel is, mint az Egyesítő Egyház, illetve a neohinduista és a neobuddhista mozgalmak. E beszélgetésekben nemcsak vallási témákkal foglalkoznak, hanem olyan kérdésekkel is, mint a béke és a háború, az ökológia és a környezetszennyezés, a család jövője, a nők szerepe stb., és világszinten új programok és funkciók jönnek létre.

A Szciantológia mint új vallás

Észben tartva a fentebb felsorolt öt kategória megtárgyalását, most megpróbáljuk megnézni, hogy mi a Szciantológia Egyház szerepe és helye az „új vallások”-nak nevezett mozgalmak gyorsan növekvő tömegén belül, főleg tanításait, gyakorlatait és szervezeteit illetően. A döntő kérdés ismét a következő: „vallás”-e a Szciantológia, vagy sem? Ez a jelentés összevethető Bryan R. Wilson brit vallásszociológus másik tanulmányával, aki a Szciantológiát a vallás következő általános paraméterei alapján tanulmányozta:

- a) meggyőződések, gyakorlatok, kapcsolatok és intézmények olyan dolgokkal kapcsolatban, mint a természetfeletti, az ember végső meghatározottsága stb.,
- b) gyakorlatok, amelyek az engedelmességet, a tiszteletadást vagy a vallási imádatot szolgálják,
- c) a vallási élet kollektív vagy csoportos jellege.

Több világvallás gondos tanulmányozása után Wilson részletes leírást ad a Szciantológiáról mint teológiáról és intézményről. Fontos végső kijelentései között szerepel, hogy „a vallások az idők során változnak”, és hogy „a vallás mint olyan változásokon megy keresztül”.

Wilson felismeri a „változás” fontosságát, amikor olyan tényekre fekteti a hangsúlyt, amelyekben mi is osztjuk nézetét: „az újabb vallások” vagy „a modern mozgalmak nem felelnek meg a (viszonylag időtlen) modellünk összes elemének”. Wilson végső kijelentése pedig: „a Szciantológia hiteles vallás, és akként kell tekinteni rá.”

Következőként megvizsgáljuk a Szciantológiát a vallás öt dimenziójának fényében.

A) Kognitív dimenzió

A Szciantológia kognitív dimenziójáról tanúskodik, hogy egyedülálló és részletes képet alkot a világról és az univerzumból a nyolc dinamikára vonatkozó doktrínájában, amely a teljes létezés nyolc különálló síkra bontja, és ennek csúcán a szellemi birodalom és Isten van. Az, hogy a szcientológusok hisznek a természetfeletti létezésében, bele van ágyazva abba, hogy hisznek igazi önmagunkban mint szellemben – ez a thetán –, a thetán több ezer korábbi életen keresztüli halhatatlanságában, továbbá hisznek a szellemi világban és Istenben. E természetfeletti erőkön és Istenen keresztül határozzák meg a sorsukat, a szükségleteiket és az értékeiket.

A Szciantológiát kétségtelenül írástudó vagy „könyves” vallásként kell jellemezni. Hagyományainak továbbadása csaknem kizárólag a hitvallásán, valamint Alapítójának kötetekre rúgó írásain és előadásain keresztül történik.

B) Rokonszenvi vagy emocionális dimenzió

A Szciantológia rokonszenvi vagy emocionális dimenziója megtalálható a Szciantológia gyakorlata és a természetfeletti birodalom közötti szoros kapcsolatban. A Szciantológia vallási élményét az auditálás és a képzés adja, amelyeken keresztül a szcientológusok érintkezésbe kerülnek a szellemi realitással. Ez az érintkezés különösen feltűnő az auditálásban, amelynek során egy Szciantológia-lelkész a thetánt előző életeken vezeti keresztül, és közben múltbeli szellemi károsodásokat oldanak meg. Arra tett erőfeszítéseik révén, hogy koordinálják és kiegyensúlyozzák a nyolc dinamikájukat, a szcientológusok érintkezésbe kerülnek a szellemi síkkal és Istennel. A szcientológusok úgy gondolnak önmagukra és másokra, mint szellemekre (nem mint testekre), amelyek élete túlmutat a fizikai dimenzión. Általában hasonló nézőpontjuk van, és szolidaritást mutatnak más lények és a szellemi univerzum iránt.

C) Akarati vagy viselkedési dimenzió

A Szciantológia vallás akarati vagy viselkedési dimenziója az alapvető rítusaiban (auditálásnak és képzésnek nevezett vallási gyakorlatok) és az átmeneti rítusaiban (házassági, temetési és névadó ceremóniák) nyilvánul meg. A Szciantológia doktrínája a legmagasabb szintű etikus viselkedést is elvárja híveitől, és viselkedési kódexek alaposan kidolgozott rendszere ad útmutatást a magatartáshoz. Ezek megtalálhatók a Szciantológia „etikai és igazságszolgáltatási rendszerének” általános alapelveiben, továbbá a konkrét kódexekben, amilyen az Auditorokódex, a Tanfolyam-felügyelői kódex, a Becsületkódex és a Szciantológus kódex.

D) Szociális dimenzió

A Szciantológia vallás szociális dimenziója a komplex egyházatanában tükröződik. A Szciantológia Egyház nemzetközi egyházi hierarchiája több szintet, továbbá több konkrét

szervezetet foglal magába, amelyek funkciója, hogy felügyeljék az ortodoxiát és az egyes egyházak tevékenységeit. A Nemzetközi Szciantológia Egyház (CSI) az egyházi hierarchia „anyaegháza”, amely felügyeli a vallás gyakorlását és propagálását világszinten. A Religious Technology Center közvetlenül felelős a Szciantológia Írásainak tisztaságáért és a vallás ortodox gyakorlásáért.

Az egyes egyházak a CSI felügyelete alatt hierarchikus rendszerbe vannak szervezve, amely tükrözi, hogy milyen szintű vallási szolgáltatásokat nyújthatnak. Például a Szciantológia Egyház Flag Szolgáltató Szervezet Floridában a legmagasabb szintű Szciantológia vallási szolgáltatásokat nyújtja, a szerte a világon megtalálható különféle „haladó szervezetek” és „Saint Hill egyházak” pedig közepes szintű vallási szolgáltatásokat nyújtanak. Alattuk helyezkednek el a helyi Szciantológia-egyházak, Szciantológia-missziók és önálló lelkészek, akik az alacsonyabb és legalacsonyabb szintű szolgáltatásokat nyújtják. Minden egyes ilyen szintet felügyel egy-egy olyan egyházi szervezet, amely a CSI-nek van alárendelve.

E) Kulturális dimenzió

A Szciantológia kulturális dimenziója gazdag és változatos. Bár a Szciantológia új, már rendelkezik egy jellegzetes kultúrával, amelynek számos egyedi vonása van. Saját nomenklatúrája van (két külön szótárban), olyan kifejezésekkel, mint „thetán”, „Clear” és „auditálás”, hogy csak néhányat említsünk. Saját naptára van, olyan ünnepnapokkal, mint L. Ron Hubbard születésnapja, az „auditornap” és más napok, amelyeknek csak a szciantológusok számára van jelentőségük. Vannak a Szciantológia számára nagy vallási jelentőséggel bíró különleges helyek, ahová a tagok zarándokutakat tesznek, mint például Hubbard otthona az angliai Saint Hill Manorban, illetve a Szciantológia Egyház Flag Szolgáltató Szervezet Floridában.

A szciantológusok az életüket szigorúan a Szciantológia Írásainak megfelelően élik. A Szciantológia-etikát és -erkölcsöt alkalmazzák a mindennapi ügyeik intézésekor, a másokkal való kapcsolataikban és a családjuk felnevelése során. Sok szciantológus írattja a gyerekeit olyan iskolába, amely a Szciantológia alapelveit alkalmazza – például a Hubbard által kifejlesztett tanulási módszereket. A szciantológusok minden korosztálya drogmentes, és nagyon ellenzik a drogfogyasztást.

A vallásuknak leginkább elkötelezett szciantológusok – a Sea Organization tagjai – közösségi életmódot folytatnak, gondoskodnak egymás napi és gazdasági szükségleteiről, amilyen a táplálék, a szállás és az orvosi szükségletek, jellegzetes egyenruhát viselnek, saját szokásaik szerint élnek, és munkaidejüket csaknem teljes egészében a vallásuk szolgálatának szentelik. A Szciantológia Egyház az összes funkciójával együtt egyértelműen egy „életmód” azok számára, akik a vallási rendjében szolgálnak.

Következtetések

Fenti tüzetes vizsgálatunk megmutatta, hogy egy modern világban, ahol számos új vallás van, nyitottabbnak kell lenni a vallással és annak globális változatosságával kapcsolatban, mint a latin „religio” értelmezéseinek alapuló szűk látókörű definíciók, amelyeket még mindig gyakran hajtogatnak bizonyos kormánytisztviselők. Az öt változó, amelyet bele kell foglalni a vallás kategóriájába, 1. az intellektuális, 2. az emocionális, 3. a cselekvési, 4. a szociális, illetve 5. a kulturális tényező, amelyeket fentebb először általánosan, azután kimondottan a Szciantológia esetében megvizsgáltunk.

Véleményünk szerint számos oka van annak, amiért a Szciantológia új vallásnak tekinthető. Különösen beleillik a kategorizálásába az a tény, hogy modern, Nyugaton született vallás, a „vallás” szó nagyon is nyugatias jelentésében. Világosan annak a fajta új „vallásosságnak” a megnyilvánulása, amely úgy jelent meg a nyugati világban, hogy vallási üzenetét modern szociokulturális hálózatok közvetítésével juttatta el a szélesebb néprétegeknek.

A kiterjedt hálózatainak felhasználására tett nagyra törő erőfeszítései miatt vált korunk egyik leginkább „modern” és „vitatott” vallásává.

Számos úgynevezett új vallásra jellemző, hogy a tudósok aggatták rá a „vallás” megjelölést, nem pedig maguk az azt gyakorló emberek. Számos új vallási mozgalom ahelyett, hogy szilárdan rendszerezett formalításokat hozna létre, szeret inkább viszonylag szervezetlen csoport maradni. Például nagyszámú neohindu jóga- vagy meditációs csoportnak nincs semmilyen szervezete, és utálják, ha a legkisebb mértékben is „vallásosnak” tekintik őket. Fejlődésük későbbi szakaszában, ha szükséges, némelyikük lehet, hogy „bejegyezteti” magát, esetleg akár „tudományos” társaságként, a „vallásos” társaságok és alternatív csoportok szóban forgó országokban való megalakítására vonatkozó szövetségi vagy nemzeti törvényeknek megfelelően.

1954-es megalakulása óta a Szciantológia Egyház azon kevés új vallás egyike volt, amely mindig vallási csoportként azonosította a szervezeteit, és komoly erőfeszítéseket tett arra, hogy megszerezze számukra a vallási elismerést. Sőt a Szciantológiát világszerte különféle kultúrákban számos hivatalos szerv ismerte el „egyházként” és „vallásként”.

A doktrínái és maga a Szciantológia Egyház összefüggnek azzal, hogy egy modern amerikai férfi látomásán alapulnak, aki a 20. században született, és aki inkább írt, és nyilvános előadásokat tartott, mint hogy prédikálta volna az üzenetét. A vallás elképzelése nem volt látható L. Ron Hubbard első írásaiban és tanításaiban, amelyek próbáltak kísérleti és pszichofilozófiai jelleget megtartani. A Dianetika tehát csak akkor alakult át Szciantológiává, amikor Hubbard további kutatásai során felfedezte a spirituális dimenzióját és a szellemi kapcsolódásait az ősi világvallásokhoz.

A Szciantológia tanításai különféle vallási és filozófiai hagyományokban gyökereznek. Az új „könyves vallás” üzenete, amelyet az Alapítója fejlesztett és jelentett be, hűen fel van jegyezve és meg van őrizve a szent írások teljes gyűjteményében. Ezek összességükben forrásként szolgálnak vallási tapasztalatokhoz, a rituáléhoz és egyéb cselekedetekhez, valamint az Egyház szociális struktúrájához, a kulturális mintáival együtt.

A Szciantológia Egyház átfogó szociális szervezete – az összes hálózatával és kulturális infrastruktúrájával – fontos tanúságtétel a természetéről mint olyan társaság, amelyet nagyon is „vallási” csoportosulásnak lehetne mondani. A vallási rendjének, a Sea Organizationnek a tengerészeti mitológiája alkotja a szociális struktúrájának alapját mindazok számára, akik eldöntötték, hogy az életüket teljesen és mindörökre az Egyház céljainak szentelik.

Annak alapján, hogy kapcsolatba léptünk az Egyház néhány tagjával az Egyház európai és nemzeti székhelyein a skandináv országokban, felismertük, hogy e személyek számára az Egyház olyan mintákat kínál az életvitelükhöz, illetve olyan tapasztalatokat is, amelyek a rokonszenvi és az akarat szinten vallásosnak nevezhetők.

Tehát úgy találtuk, hogy a Szciantológia vallás.

A Szciantológiával kapcsolatos forrásokról

A Szciantológia Egyházzal foglalkozó, gyorsan növekvő irodalom áttekintése arra enged következtetni, hogy alapvetően négy kiadványkategória különböztethető meg:

1. L. Ron Hubbard írásai, felvett előadásai és filmjei, amelyek a Szciantológia Írásait alkotják.
2. Az L. Ron Hubbard által létrehozott Írások figyelemre méltó mennyisége mellett, amelyek az ember természetéről szólnak, és arról, hogy hogyan lehet elhozni neki a megváltást, maga az Egyház is nagy mennyiségű szöveges és audiovizuális anyagot állított elő és adott ki a történetéről és a jelenéről, különösen a 40. évfordulója kapcsán 1994-ben; e belülről jövő kiadványok középpontjában az Egyház kánoni szövegei és belső története állnak.
3. A kiadványok egy része még mindig onnan származik, hogy a Szciantológia Egyház 1954-es alapításától kezdve egy kritikai vita középpontjában állt különböző országok tömegmédiájában; ezek a kívülállóktól származó szövegek gyakran polemizálók és elfogultak.
4. A Szciantológia Egyházzal foglalkozó, inkább semleges vallásszociológiai irodalom az elmúlt években gyarapodásnak indult. Ez annak köszönhető, hogy ma már számos tudós osztja azt a nézetet, hogy a Szciantológia „vallás”. Elég jellemzően a Szciantológia Egyházat már „új vallásként” ismerik el a legfrissebb kézikönyvek, amelyeket olyan vallástörténészek és vallásszociológusok adtak ki, mint Barker, Holm, Melton, Wilson stb.

A Szcientológiával foglalkozó tanulmányok többsége irodalmon alapul. A Szcientológia története ugyanakkor annyira rövid, hogy számos új információt lehetne megszerezni helyszíni munka révén, amelybe beletartozhatnak például kulcsfontosságú informátorokkal és hívőkkel lefolytatott interjúk, illetve megfigyelés is. Az irodalom mellett lehetőségünk volt találkozni és interjút folytatni az Egyház európai, dán és finn székhelyének néhány munkatársával Koppenhágában és Helsinkiben, és a gyakorlatban megfigyelni az Egyház funkcióit. E jelentés megírása során készségesen elláttak minket különféle dokumentumokkal, kézikönyvekkel, nyomtatott és kinyomatlan jelentésekkel a Szcientológia Egyház múltbeli és jelenlegi állapotáról és fejlődéséről különféle országokban.

JUHA PENTIKAINEN
MARJA PENTIKAINEN
Helsinki, Finnország
1996. május